

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ
АГРОТЕХНОЛОГІЙ
ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

**ПРОГРАМА
ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ І МЕТОДИЧНІ
ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ ЗВІТУ ТА
ВЕДЕННЯ ЩОДЕННИКА**

СУМИ – 2016

Укладачі: кандидат біол. н., доцент **Коваленко І.М.**
доктор с.-г. н., професор **Жатов О.Г.**
доктор с.-г. н., професор **Кожушко Н.С.**
доктор с.-г. н., професор **Харченко О.В.**
доктор с.-г. н., професор **Подгаєцький А.А.**
доктор біол. н., професор **Троценко В.І.**
кандидат с.-г. н., доцент **Оничко В.І.**
кандидат с.-г. н., доцент **Масик І.М.**

Програма виробничої практики і методичні вказівки до написання звіту та ведення щоденника студентами факультету агротехнологій та природокористування (напрямок підготовки: 6.090101) - "Агрономія" / Суми, 2016 рік 12ст., табл.2.

Методичні вказівки спрямовані на надання методичної допомоги студентам під час проходження виробничої практики за напрям підготовки: 6.090101 «Агрономія» та написання звіту й щоденнику.

Відповідальний за випуск: Коваленко І.М., доцент, к. біол. н., декан факультету агротехнологій та природокористування

Рекомендовано до видання вченою радою факультету агротехнологій та природокористування. Протокол № 9 від «26» квітня 2016 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет агротехнологій та природокористування

ПРОГРАМА
ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ І МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО НАПИСАННЯ ЗВІТУ ТА ВЕДЕННЯ
ЩОДЕННИКА

ДЛЯ СТУДЕНТІВ 3 КУРСУ ФАКУЛЬТЕТУ АГРОТЕХНОЛОГІЙ ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»
(НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ 6.090101 - "АГРОНОМІЯ")

СУМИ – 2016

Зміст

Стор.

Програма і організація практики.....	3
Керівники практики.....	3
Методичні вказівки до написання звіту про виробничу практику.....	4
Оформлення звіту про практику.....	5
Правила ведення щоденника виробничої практики.....	11

ПРОГРАМА І ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИКИ

Виробнича (організаційно-технологічна) практика студентів третього курсу факультету агротехнологій та природокористування є обов'язковою і невід'ємною складовою частиною навчально-виховного процесу в Сумському національному аграрному університеті. Вона передбачена навчальним планом підготовки фахівців агрономічного профілю освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр. Головними завданнями практики є:

- закріплення і поглиблення теоретичних знань та професійних навичок студентів при вирішенні виробничих завдань;
- набуття досвіду практичної роботи за спеціальністю;
- засвоєння сучасних технологій і передового досвіду в галузі рослинництва;
- вивчення сучасного стану організації техніки безпеки на виробництві та охорони навколишнього природного середовища;
- оволодіння методикою та технікою аналізу виробничої діяльності господарства і його галузей, економічної оцінки технологічних та господарсько-організаційних заходів.

Виробничу практику студенти проходять у великих агрохолдингах, базових господарствах, сучасних провідних сільськогосподарських підприємствах різних форм господарювання, які відповідають вимогам практики.

Організаційно-технологічну виробничу практику студенти можуть проходити також в спеціалізованих фермерських господарствах за кордоном. Зміст і завдання практики при цьому суттєво не змінюється за винятком особливостей, обумовлених законодавством країни, в якій студент проходить виробничу практику.

Безпосередня організація проходження студентами виробничої практики покладається на декана факультету та його заступника, а навчально-методичне керівництво нею здійснюється керівниками практики, що призначаються деканатом.

КЕРІВНИКИ ПРАКТИКИ:

- проводять необхідні організаційні інструктажі про порядок проходження практики, дотримання техніки безпеки тощо;
- забезпечують умови якісного проходження практики у відповідності з навчальним планом і програмою;
- здійснюють контроль за дотриманням господарством належних умов праці і побуду студентів;
- контролюють виконання студентами-практикантами правил внутрішнього трудового розпорядку господарства;
- перевіряють щоденник і звіт студентів за практику, дають відзив про їхню роботу. Де вказують на недоліки і вносять пропозиції щодо удосконалення практичної підготовки студентів.

Загальне керівництво практикою покладається на головного агронома господарства, а безпосереднє - на керівника підрозділу, в якому студент проходить практику.

У відповідності з угодою між університетом і господарством останнє надає студентом місця практики і створює необхідні умови для її успішного проходження. При цьому студент може проходити практику як стажист або бути призначеним на штатну посаду керівника середньої ланки (бригадира, помічника бригадира, заступника завідувача виробничої ділянки тощо). На господарство покладаються:

- проведення обов'язкових інструктажів з охорони праці і оформлення при цьому відповідної документації;
- контроль за виконанням студентами умов договору і правил внутрішнього трудового розпорядку господарства;
- забезпечення студентів гуртожитком або орендованим житлом.

При проходженні практики студент зобов'язаний:

- виконати завдання, передбачені програмою практики;
- неухильно виконувати правила внутрішнього трудового розпорядку господарства;

- суворо дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки та виробничої санітарії;
- ініціювати впровадження у виробництво досягнень науки і передової практики;
- вести щоденник проходження практики;
- у встановлені строки подати в деканат письмовий звіт про проходження практики.

Після перевірки керівником практики звіту студент захищає його перед комісією, призначеною деканатом факультету. При оцінці роботи студента на практиці приймаються до уваги його характеристика від господарства, якість написання звіту і щоденника та знання і уміння, виявлені комісією.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ ЗВІТУ ПРО ВИРОБНИЧУ ПРАКТИКУ

Звіт повинен містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми виробничої практики, а також науково-обґрунтований критичний аналіз виробничої діяльності господарства. Обов'язковим є висвітлення особистої участі студента у виробничій діяльності господарства.

Звіт про виробничу практику повинен бути написаний за нижче наведеним планом:

ТИТУЛЬНИЙ ЛИСТ	стор.
ЗМІСТ	
ВСТУП	
1. ГРУНТОВО-КЛІМАТИЧНІ УМОВИ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО - ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОСПОДАРСТВА	
1.1. Географічне та адміністративне розташування господарства	
1.2. Коротка історична довідка про господарство	
1.3. Кліматичні і погодні умови за звітний період	
1.4. Землекористування і ґрунти господарства	

- 1.5. Спеціалізація і поєднання галузей
 - 1.6. Трудові та матеріальні ресурси, їх динаміка і структура
 2. ЗЕМЛЕРОБСТВО
 - 2.1. Структура посівних площ
 - 2.2. Системи сівозмін
 - 2.3. Системи основного обробітку ґрунту
 3. АГРОХІМІЯ
 4. НАСІННИЦТВО
 5. ЗАХИСТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР ВІД ШКІДНИКІВ
ХВОРОБ І БУР'ЯНІВ
 6. РОСЛИННИЦТВО
 7. КОРМОВИРОБНИЦТВО
 8. НАУКОВА РОБОТА СТУДЕНТА
 9. ОХОРОНА ПРАЦІ
 10. ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
- ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ
- СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
- ДОДАТКИ

ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ ПРО ПРАКТИКУ

Обсяг звіту не повинен перевищувати 30-40 сторінок рукопису, включаючи таблиці, рисунки, фотографії і додатки.

Текст звіту має бути написаний чітко і грамотно на папері розміром 210x297 мм.

При написанні потрібно залишити поля: ліворуч від тексту 25-30мм, праворуч - 10мм, зверху і знизу - 25 мм. Відступ для початку абзацу - 10мм, сторінки нумеруються вгорі, в правому куті листка.

Всі таблиці та ілюстрації (малюнки, рисунки, фотографії) повинні мати загальну порядкову нумерацію ліворуч перед заголовком з визначенням одиниць виміру і років спостережень.

В тексті звіту таблиці та ілюстрації краще розміщувати безпосередньо після посилання на них і супроводжуватися коротким і вичерпним їх аналізом в тексті. Титульний лист звіту повинен мати такий вигляд.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет агротехнологій та

природокористування

напрямок підготовки 6.090101 "Агрономія"

БІЛОЗІР ІГОР ЛЕОНІДОВИЧ

студент групи АГР 1401-1

ЗВІТ

про виробничу практику в

(назва господарства)

_____ району _____ області

з " " _____ 20__ р. по " " _____ 20__ р.

СУМИ – 20__

Після титульного листа розміщується "Зміст" з позначенням початкових сторінок всіх розділів і підрозділів.

Короткий зміст окремих розділів має відповідати таким вимогам.

ВСТУП (біля 1 стор.)

Вступ - початковий елемент звіту. Він повинен являти собою чітке введення до основних розділів. Тут відмічаються всі завдання, що стоять перед господарством по виробництву продукції і як вони можуть виконуватись.

1. ГРУНТОВО-КЛІМАТИЧНІ УМОВИ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО – ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОСПОДАРСТВА (до 3 стор.)

При написанні розділу використовується довідкова література, матеріали статистичної звітності, дані найближчої метеорологічної станції, матеріали по землевпорядкуванню, дослідженню ґрунтів, результати господарської діяльності окремих галузей і підрозділів .

1.1. З довідкової літератури та інших джерел вказується місце знаходження господарства, віддаленості його від пунктів реалізації продукції та баз постачання.

1.2. В довідковій формі вказується рік утворення господарства, на базі чого воно виникло і його інфраструктура.

1.3. Природно-кліматичні умови господарства подаються на основі багаторічних метеоданих, де вказується довжина вегетаційного періоду, кількість опадів, температура, відносна вологість повітря, пануючі вітри тощо. Детально описуються погодні умови в рік проходження практики.

1.4. Наводиться структура сільськогосподарських угідь і агрохімічна характеристика основних типів ґрунтів господарства та необхідність проведення їх вапнування за нижче приведеною формою.

Основні типи ґрунтів	Площа, га	Середній вміст		Середньозважений вміст, мг/100г		Середнє значення рН _{ксс}
		гумус, %	азот, мг/100г	P ₂ O ₅	K ₂ O	

1.5. Вказуються розміри господарства і основний напрямок його

спеціалізації, поєднання галузей, перспективи подальшої інтенсифікації виробництва.

1.6. Використання трудових ресурсів подається на основі даних про кількість дворів у господарстві, кількість працездатних чоловіків, жінок, розподіл робочої сили в окремих галузях та продуктивність праці. В цьому підрозділі наводяться цифрові дані про забезпеченість тракторами, автомобілями (кількість та їх потужність) і сільськогосподарськими машинами, вказується: фондо- та енергозабезпеченість, фондо- та енергоозброєність праці. На основі цих даних робляться висновки про ступінь і особливості використання техніки, висвітлюються умови зберігання та ремонту техніки, зберігання та використання паливно-мастильних матеріалів у господарстві.

2. ЗЕМЛЕРОБСТВО (4-6 стор.)

При написанні розділу використовуються документи агрономічної служби господарства, а також технологічні карти, агротехнічні плани та звіти, багаторічні спостереження керівників та спеціалістів, особисті спостереження, занотовані в щоденнику практики.

Для більш глибокої аргументації питань, що висвітлюються в розділі, необхідно посилатись на дані наукової літератури з питань агротехніки вирощування польових культур.

2.1. В цьому підрозділі наводяться посівні площі всіх сільськогосподарських культур в абсолютному і відносному обчисленні (га, %) та подається аналіз відповідності структури посівних площ спеціалізації господарства.

2.2. Цей підрозділ виконується на основі матеріалів, зосереджених в "Книзі історії полів господарства" та в інших документах агрономічної служби:

- показуються типи і види сівозмін, приводяться схеми чергування культур в них. В критичній оцінці сівозмін відмічаються причини відхилення від прийнятих схем чергування культур в рік проходження виробничої практики, відзначається необґрунтованість розміщення культур в сівозміні, аналізується стан забур'яненості полів та загальний рівень культури землеробства.

2.3. Посилаючись на "Книгу історії полів господарства", інформацію головного агронома та керуючись особистими спостереженнями під час практики студент висвітлює фактичну, а не рекомендовану в науковій літературі, систему основного обробітку ґрунту під культури сівозміни та запровадження окремих елементів протиерозійних заходів під час такого обробітку. Підрозділ слід закінчити критичними зауваженнями щодо термінів виконання окремих заходів обробітку, глибин обробітку під культури в сівозміні. Системи до- і післяпосівного обробітків висвітлюються в розділі "Рослинництво".

3. АГРОХІМІЯ (3-4 стор.)

В цьому розділі подається аналіз організаційно-господарських заходів по заготівлі, збереженню та застосуванню органічних добрив у господарстві, асортимент та умови зберігання мінеральних добрив, показується динаміка змін реакції фунтового розчину і наявності в ґрунті поживних елементів за матеріалами останнього туру обстеження ґрунтів. Дається оцінка фактичній насиченості ріллі мінеральними (кг/га) та органічними (т/га) добривами та вказуються пропозиції щодо раціонального їх використання.

Система удобрення с.-г. культур у господарстві показується і критично оцінюється у технології їх вирощування (розділ б).

4. НАСІННИЦТВО (1-2 стор.)

В цьому розділі висвітлюються такі питання:

- сортовий склад основних польових культур;
- організація насінництва в господарстві;
- порядок забезпечення насінням, проведення сортозміни та сортооновлення;
- організаційні та агротехнічні заходи по вирощуванню високоякісного сортового насіння;
- розміщення насінневих ділянок, проведення видових і сортових

прополювань, забезпеченість зерноочисною технікою, критими токами і зерносховищами;

- участь студента у проведенні апробації польових культур, збиранні насінницьких посівів, підготовці насіння до сівби і зберігання;

- вирощування насіння в господарстві на ділянках гібридизації кукурудзи, соняшнику, цукрових буряків;

- стан і порядок ведення документації по насінництву в господарстві.

5. ЗАХИСТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР ВІД ШКІДНИКІВ, ХВОРОБ І БУР'ЯНІВ (2-3 стор.)

Дається коротка характеристика Закону України "Про пестициди", характеризується стан захисту рослин в сільськогосподарському підприємстві і критично аналізується:

- наявність спеціальних машин для передпосівної обробки насіння і знезаражування ґрунту, їх марки та місце зберігання;

- наявність пестицидів (інсектицидів, фунгіцидів, гербіцидів), вказуючи їх препаративні форми;

- наявність індивідуальних засобів захисту, що використовуються при роботі з пестицидами, вказується їх марка;

- наявність типового сховища для хімічних засобів захисту рослин, його складові, відповідність вимогам;

- наявність розроблених систем інтегрованого захисту від шкідників, хвороб та бур'янів для всіх сільськогосподарських культур як на поточний рік, так і на перспективу.

На основі критичного аналізу показується:

- чи користуються в господарстві довготерміновими прогнозами поширення шкідливих організмів;

- чи складаються короткотермінові прогнози агрономічною службою господарства (проведення ґрунтових розкопок з метою визначення наявності ґрунтових шкідників, оцінки заселеності фітофагами рослин та ураженості

хворобами в попередньому році тощо);

- хто і коли розробляє системи інтегрованого захисту сільськогосподарських культур;
- які профілактичні заходи здійснюються в господарстві щодо попередження поширення шкідників, хвороб та бур'янів;
- місце мікробіологічного захисту в системі інтегрованого захисту рослин (назвати мікробіологічні препарати і ентомофаги, що застосовуються);
- чи використовуються при знезаражуванні насіння і посадкового матеріалу поверхнево-активні речовини, назвати їх.

На основі даних, отриманих при особистій участі практиканта в оцінці фітосанітарного стану посівів та насаджень сільськогосподарських рослин, прогнозується поява шкідників та хвороб в наступному році, а виходячи з цього показуються основні заходи, які необхідно буде здійснити; проводяться розрахунки потреби засобів захисту рослин, спецмашин, спецапаратури, вказуючи їх марки.

Системи інтегрованого захисту кожної культури подаються в технології їх вирощування.

6. РОСЛИННИЦТВО (8-10 стор.)

Описується технологія вирощування сільськогосподарських культур згідно структури посівних площ з врахуванням біологічних особливостей сортів і гібридів. В звіті обов'язково слід розкрити технології вирощування всіх сільськогосподарських культур у господарстві схемою:

- культура, сорти чи гібриди, насінневі площі та розміщення після попередників;
- система удобрення культури (основне і припосівне рядкове внесення добрив, підживлення по фазах розвитку рослин);
- система допосівного і передпосівного обробітку ґрунту;
- підготовка посівного матеріалу, строки сівби в залежності від сортів, попередників, стану погоди;

- норми висіву насіння на кінцеву оптимальну густоту посіву (з урахуванням особливостей сорту, лабораторної і польової схожості, виживання рослин і умов сівби способи сівби);
 - організація сівби і комплектування агрегатів;
 - система обробітку ґрунту при догляді за посівами;
 - осінньо-зимовий догляд за посівами озимих культур;
 - агрономічний контроль і оцінка стану посівів озимих і ярих культур, видів на урожаї його якість і економічну ефективність;
 - система інтегрованого захисту рослин при догляді за посівами;
 - організація і технологія збирання врожаю, визначення втрат при збиранні;
 - особиста участь студента в організації окремих виробничих процесів.
- Дати критичну оцінку повноти реалізації та ефективності рекомендованих технологій вирощування сільськогосподарських культур.

7. КОРМОВИРОБНИЦТВО (2-3 стор.)

В цьому розділі необхідно показати:

- загальну характеристику стану кормовиробництва в господарстві (організаційна структура, оснащення технікою, наявність кадрів, кормова площа, планові завдання по виробництву кормів та їх фактичне виконання);
- кормовий баланс, джерела надходження кормів, площі природних сіножатей пасовищ, їх культур;
- технічний стан і продуктивність (при наявності культурного пасовищ показати площу, кількість загонів, зрошення, удобрення, склад травосумішок, кількість циклів випасання, продуктивність, собівартість пасовищних кормів);
- набір та чергування культур в кормових сівозмінах, зеленому конвеєрі, набір культур, забезпеченість тваринництва зеленими кормами; технологію вирощування кормових культур в основних і проміжних посівах;
- технологію заготівлі сіна, сінажу, силосу, зневоднених кормів, коренеплодів та побічної продукції рослинництва (об'єми, строки виконання,

наявність сховищ, їх характеристика);

- насінництво кормових культур, забезпеченість господарства власним насінням, особливості технологій вирощування насіння кормових культур в господарстві;

Дати критичні зауваження до організації та використання кормової бази в господарстві.

8. НАУКОВА РОБОТА СТУДЕНТА

Написання цього розділу базується на виконанні завдання до дипломної роботи, що видається науковим керівником. Цей розділ повинен включати:

- тему дипломної роботи;
- об'єкти дослідження.
- Методику дослідження (схема досліду, розміри дослідних ділянок, захисних смуг).
- Техніку закладки польового досліду.
- Методику проведення спостережень у досліді.
- Методику обліків урожаю.

Результати досліджень повинні бути представлені коротко та підтвержені записами у польовому журналі студента.

9. ОХОРОНА ПРАЦІ (2 стор.).

У цьому розділі студент відображає:

- організацію роботи з охорони праці в господарстві;
- організацію навчання і проведення інструктажів з перевіркою знань з охорони праці;
- умови праці механізаторів при сівбі і збиранні культур, що вирощуються у господарстві,
- показники травматизму в господарстві, профілактичні заходи по його запобіганню;
- недоліки в організації роботи з охорони і безпеки праці в рослинництві.

В кінці розділу треба запропонувати заходи і пропозиції щодо покращення умов і охорони праці в господарстві.

10. ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА (2 стор.)

В розділі необхідно висвітлити:

- діючі у господарстві законодавчі й нормативні акти з охорони навколишнього середовища з аналізом причин їх порушення;
- характеристика джерел забруднення навколишнього середовища та здійснюваних природоохоронних заходів;
- роль спеціалістів в раціональному використанні природних ресурсів (особливо землі й води) та у виробництві екологічно чистої продукції.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ (2 стор.)

Висновки повинні впливати із основних положень, викладених у звіті. Вони дозволяють зробити чітку уяву про проходження студентом виробничої практики і оволодіння ним майбутньою спеціальністю. Тому їх слід подати у вигляді окремих і пунктів з послідовною нумерацією, що стосується кожного розділу і деяких найголовніших підрозділів звіту.

На основі зроблених висновків студент подає свої пропозиції щодо використання окремих додаткових резервів для піднесення рослинницької галузі господарства з економічним їх обґрунтуванням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

До списку включаються лише ті джерела, якими студент користувався при написанні звіту.

ДОДАТКИ ДО ЗВІТУ ВКЛЮЧАЮТЬ ТАКІ ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ:

- щоденник (додаток А);
- характеристика з місця проходження практики, завірена підписом керівника господарства і печаткою;

- розміщується «Журнал спостережень та обліків у польовому досліді із сільськогосподарськими культурами» (Додаток В)

- акт впровадження результатів своїх досліджень або інших новинок агротехніки у виробництво, завірений підписом і печаткою (якщо впровадження було);

- інші матеріали, що характеризують роботу студента в господарстві;
- допоміжні таблиці до окремих розділів;
- електронні таблиці (додаток Б).

ПРАВИЛА ВЕДЕННЯ ЩОДЕННИКА ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Щоденник виробничої практики є звітним документом про виконання студентом програми практики. Щоденник друкується у форматі А5.

Записи в щоденнику практикант веде щоденно (додаток А), в яких вказується дата, назва технологічного процесу (роботи), в якому він приймав безпосередньо участь, описуються головні складові елементи процесу (роботи): сорти, гібриди культур, попередники, якість підготовки і стан ґрунту, склад агрегату, змінна норма виробітку і фактично виконана робота за зміну, якість роботи, труднощі, недоліки в ході виконання та шляхи їх подолання відхилення у виконанні окремих технологічних процесів від рекомендованих тощо. Обов'язково вказати, що саме зробив практикант в організації вказаного технологічного процесу (роботи).

У випадках, коли через несприятливі погодні умови виконання програми практики у землеробстві стає неможливим, практикант повинен працювати зі звітами про виробничу діяльність господарства за минулі роки, книгою історії полів, рекомендаціями по раціональному використанню добрив та іншими матеріалами, які потрібні для написання звіту про практику тощо. А таких записів, як "Йшов дощ" в щоденнику не повинно бути.

Щоденник обов'язково регулярно підписується керівником практики, викладачем (з загальною оцінкою і зауваженнями), завіряється в кінці проходження практики керівником підприємства. Без щоденника, заповненого

згідно з вимогами, звіт не приймається до захисту, тому що щоденник є основою написання всіх розділів звіту.

Додаток А

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ

_____ (вид і назва практики)
студента _____
_____ (прізвище, ім'я, по батькові)
Факультет агротехнологій та природокористування _____
Кафедра, циклова комісія _____
освітньо-кваліфікаційний рівень _____
напрямок підготовки _____
спеціальність _____
_____ (назва)
_____ курс, група _____

Студент _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

прибув на підприємство (організацію, установу)

„_____” _____ 20__ року

(підпис, печатка)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув з підприємства (організації, установи)

„_____” _____ 20__ року

(підпис, печатка)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

**ЕЛЕКТРОННІ ТАБЛИЦІ ВІДПОВІДНО ДО ПРОГРАМ ПРАКТИКИ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ АГРОТЕХНОЛОГІЙ ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

**Економічна характеристика умов господарювання аграрного
підприємства**

Розміри сільськогосподарського підприємства в сучасний період залежать від забезпеченості земельними угіддями та можливостями їх оренди в селян-власників земельних ділянок, отриманих в приватну власність після проведення земельної реформи із розпаюванням і приватизацією землі.

Таблиця 1

Динаміка складу і структури земельних угідь

Види земельних угідь	2015 р.		2016 р.		2017 р.		Відхилення (+;-) 2017 р. в порівнянні з 2015р., га
	га	%	га	%	га	%	
Загальна земельна площа		100		100		100	
Сільськогосподарські угіддя, всього							
у т.ч.: - рілля							
- сінокоси							
- пасовища							
- сади, ягідники, виноградники							
Площа лісу							
Ставки і водойми							
Інші види угідь							
Із загальної земельної площі знаходиться в оренді, всього							
у т.ч.: - с.-г. угіддя							
- рілля							
- сінокоси							
- пасовища							

Склад матеріально-технічної бази відіграє важливу роль в забезпеченні необхідними ресурсами та засобами виробництва. Для застосування високоінтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур

необхідне повне забезпечення сільськогосподарською технікою, добривами, насінням, засобами захисту рослин, пально-мастильними матеріалами і т.д. та проведення агротехнічних операцій в найбільш сприятливі строки з метою одержання найвищого рівня урожайності.

Таблиця 2

Динаміка забезпеченості господарства основними засобами виробництва

Показники	2015р.	2016р.	2017р.	2017 р. у % до 2015 р.
1. Середньорічна чисельність тракторів, од. в. т.ч. за марками тракторів:				
2. Припадає на 1 трактор ріллі, га				
3. Середньорічна чисельність комбайнів, штук в. т.ч. за марками:				
4. Площа збирання на 1 комбайн, га: - зернозбиральний - бурякозбиральний - і т.д.				
5. Зібрано врожаю на 1 комбайн за сезон, т: - зернозбиральний - бурякозбиральний - і т. д.				
6. Сільськогосподарські знаряддя: - сівалки – всього, штук. в т.ч. по марках - ґрунтообробні агрегати – всього, штук в т. ч. по марках - оприскувачі – всього, штук в т.ч. по марках				
7. Кількість автомобілів - всього, штук в т. ч. по марках				
8. Зерносушилки – всього, штук в т. ч. по видах				
9. Складські приміщення – всього, штук в т. ч. по видах				

Рівень та виробничий напрямок спеціалізації підприємства визначають за структурою товарної продукції (таблиця 3). Структура товарної продукції визначається за питомою вагою кожного виду продукції (або галузі) в загальній їх вартості. Вона розраховується діленням виручки по кожному виду на загальну виручку і множенням на 100.

За економічним значенням галузі сільськогосподарського підприємства

розподіляються на головні, розвинені та підсобні.

Головні галузі мають найбільшу питому вагу в структурі товарної продукції. Частка головної галузі в структурі грошових надходжень від реалізації товарної продукції повинна становити понад 20 %.

Розвинені галузі мають меншу частку в товарній продукції господарства: від 15 до 20%.

Виробничий напрямок спеціалізації підприємства визначається за назвами головних і розвинених галузей, наприклад: зерно-олійний із розвиненим виробництвом молока і картоплі (питома вага в структурі товарної продукції складає: зерно – 31%, соняшник – 23%, картопля – 17% і молоко – 19%).

Таблиця 3

Динаміка структури товарної продукції.

Продукція	2015 р.		2016 р.		2017 р.		В серед. за 2015–2017р.р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Зерно Цукрові буряки ...і т.д..... Інші види продукції рослинництва								
Всього по рослинництву								
Молоко і т.д..... Інші види продукції тваринництва								
Всього по тваринництву								
Продукція переробних підприємств Роботи і послуги								
Разом по господарству		100		100		100		100

Основні показники економічної ефективності використання земельних ресурсів та виробничо-фінансової діяльності підприємства в цілому розраховуються і аналізуються з використанням показників, приведених в таблиці 4.

Основні показники діяльності підприємства

Найменування показників	2015р.	2016р.	2017р.	2017р. у % до 2015р.
1. Виробництво продукції на 100 га с.-г. угідь, ц: - молока - м'яса всіх видів - кормів, корм. од.				
2. Виробництво продукції на 100 га ріллі, ц: - зерна - (інших культур)				
3. Урожайність, ц з 1 га: - зерна - (інших культур)				
4. Чисельність працівників зайнятих в с.-г. виробництві, чол.				
5. Вартість товарної продукції - всього, тис. грн. в розрахунку на: - 100 га с.-г. угідь - 1 працівника				
6. Чистий прибуток - всього, тис. грн. в розрахунку на: - 100 га с.-г. угідь - 1 працівника				
7. Сукупний рівень рентабельності, %				
8. Норма прибутку, %.				

Рентабельність розвитку окремих галузей рослинництва і тваринництва визначається із використанням загальноприйнятої методики. За всіма видами продукції дані для заповнення колонок в таблиці 5: «Вироблено продукції», «Реалізовано продукції», «Виручка від реалізації» і «Повна собівартість», - виписуються із річної звітності підприємства Ф -50 сг.

Прибуток визначається як різниця між виручкою і повною собівартістю продукції:

$$\text{Прибуток} = \text{Виручка} - \text{Повна собівартість}$$

Рівень рентабельності розраховується у відсотках від ділення прибутку на повну собівартість:

$$\text{Рівень рентабельності} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Повна собівартість}} \times 100$$

Таблиця 5

Рентабельність виробництва і реалізації продукції

Види продукції	Вироблено продукції, т	Реалізовано продукції, т	Виручка від реалізації, тис. грн..	Повна собівартість, тис. грн..	Прибуток, тис. грн.	Рівень рентабельності, %
Зернові - всього						
Кукурудза на зерно						
Соя						
Соняшник						
Ріпак						
Цукрові буряки						
Інші види продукції рослинництва						
Рослинництво - всього						
Молоко						
ВРХ						
Свині						
Вівці						
Яйця						
Птиця						
Інші види продукції тваринництва						
Тваринництво - всього						

В рослинництві важливу роль в економічній оцінці культур відіграють показники прибутковості в розрахунку на 1 гектар посівів (таблиця 6).

Таблиця 6

Економічна оцінка виробництва продукції рослинництва

Найменування продукції	Урожайність, ц/га	Виробничі витрати на 1 га, грн.	Собівартість, 1 ц, грн..	Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	Прибуток на 1 га, грн.	Рівень рентабельності, %
Оз. пшениця						
Оз. жито						
Ячмінь						
І т. д. за видами продукції, яка вироблена в господарстві						

Ефективність господарювання за звітний період порівнюється з аналогічними показниками за попередній період, обґрунтовуються висновки щодо рівня економічної ефективності виробничої діяльності в господарстві і на підставі цього – обґрунтовується запропонований комплекс або окремі заходи підвищення ефективності розвитку на перспективу.

Додаток В

Сумський національний аграрний університет

(назва кафедри)

ЖУРНАЛ

спостережень і обліків у польовому досліді із сільськогосподарськими культурами

(назва досліді)

Місце проведення _____

Керівник досліді _____

Виконавці: _____

2016 р.

Вступ

Журнал спостережень і обліків у польовому досліді належить до категорії первинних документів досліді. Являє собою форму придатну для роботи в польових умовах. На випадок втрати журналу в ньому необхідно вказати поштову адресу та телефони дослідника.

Журнал складається з п'яти розділів: перший - "Загальні відомості про дослід", другий - "Паспорт дослідної ділянки", третій - "Агротехнологія в досліді", четвертий - "Спостереження і обліки при дослідженні рослин", п'ятий - "Спостереження і обліки при дослідженні умов навколишнього середовища".

У розділі "Загальні відомості про дослід" подаються такі дані: місце досліді (область, район, господарство, сівозміна, номер поля), назва досліді, схема досліді, експлікація дослідної ділянки, схематичний план розміщення досліді.

У розділі "Паспорт дослідної ділянки" міститься інформація про історію дослідної ділянки, характеристика агрофізичних та агрохімічних властивостей ґрунту, фітосанітарного стану посівів.

У розділі "Агротехнологія в досліді" записують у хронологічному порядку всі роботи із закладання і проведення дослідів. У записах повинні відзначатися обсяг та якість виконаних робіт, використані інструменти та технічні засоби.

У розділі "Спостереження і обліки при дослідженні рослин" у хронологічній послідовності за відповідними формами записують всі результати інструментальних і візуальних спостережень, обліків і аналізів, які виконуються безпосередньо в полі або лабораторії.

У розділі "Спостереження і обліки при дослідженні умов навколишнього середовища" крім заповнення основних інформаційних таблиць, фіксують екстремальні атмосферні явища (град, злива, буревій, суховій, сильні приморозки тощо), випадки спалахів забур'яненості посівів, масового пошкодження рослин хворобами і шкідниками.

Для скорочення обсягу записів у журналі, назви варіантів, можна шифрувати літерами та цифрами, попередньо зазначивши їх повний інформаційний зміст.

Записи в журналі ведуться простим олівцем або кульковою ручкою. Всі виправлення обов'язково оговорюються: хто, коли і з якої причини їх зробив.

1. Загальні відомості про дослід

(схема досліду, експлікація земельної площі дослідної ділянки, схематичний план розміщення досліду)

1. Місце закладання досліду _____

2. Культура _____

3. Сорт _____ репродукція _____

4. Рік закладання досліду _____

5. Рік обліку врожаю _____

6. Назва теми і розділу _____

7. Назва досліду _____

8. Керівник _____

9. Виконавці: _____

Схема досліду:

Номер варіанта	Зміст варіантів
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	

Експлікація земельної площі дослідної ділянки:

Параметри	Параметри			
	Розміри, м		Кіль- кість	Площа, м ²
	довжина	ширина		
Посівна ділянка				
Облікова частина ділянки				
Бокові захисні смуги ділянок				
Кінцеві захисні смуги ділянок				
Захисні смуги впродовж периметра дослідку				
Дороги між ярусами ділянок				
Загальна площа під дослідом				

Схематичний план розміщення дослідів:

(на плані зазначити розміщення і нумерацію ділянок та повторень, сторони світу, напрям схилу, відстань від постійних точок на полі)

Площа ділянки:- _____ м², в тому числі облікової її частини - _____ м².

Повторність ____ кратна. Площа під дослідом - _____ га.

2. Паспорт дослідної ділянки

1. Назва угіддя, сівозміни, поля _____

2. Рельєф дослідної ділянки (рівний, підвищений, схил і напрямок схилу) ____

3. Грунт _____

4. Гранулометричний склад ґрунту _____

5. Глибина орного шару _____ см

6. Попередники їх удобрення та інші особливості технології вирощування

Рік	Культура	Урожай- ність, т/га	Внесення добрив із розрахунку на 1 га		Хімічна меліорація та інші особливості технології вирощування
			гній, т	НРК, кг д. р.	
20__					
20__					
20__					

3. Агротехнологія в досліді*3.1. Насіння (посівний, посадковий матеріал) і підготовка його до сівби*

- а) сорт _____
- б) сортова чистота _____ % д) маса 1000 насіннин _____ г
- в) схожість насіння _____ % е) посівна придатність _____
- г) чистота насіння _____ % насіння _____

Протруєння та інші види обробок насіння (препарат, доза, час, число, місяць)

3.2. Сівба (посадка)

- а) час сівби (число, місяць) _____
- б) спосіб сівби (посадки) _____
- в) норма висіву на 1 га, шт./кг _____
- г) марка сівалки _____
- д) глибина заробки насіння, см _____
- е) коткування, коли і яким котком _____

3.3. Удобрення

№ варіанта	Назва добрива	Вміст поживних речовин, %	Маса добрив		Час внесення (місяць, число)	Спосіб внесення (поверхнево в розкид, внутрішньо-грунтове)
			ц/га	кг/діл.		
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						

1.5. Облік урожаю

Варіант 1. Дата збирання _____ Варіант 2. Дата збирання _____

Показники	Повторність				Середнє	Показники	Повторність				Середнє
	1	2	3	4			1	2	3	4	
Площа ділянки, що підлягає збиранню, м ²						Площа ділянки, що підлягає збиранню, м ²					
Маса господарсько- цінної рослинної продукції з ділянки (ГЦРП), кг						Маса господарсько- цінної рослинної продукції з ділянки (ГЦРП), кг					
Маса основної частини ГЦРП, кг						Маса основної частини ГЦРП, кг					
Урожайність основної частини ГЦРП, ц/га						Урожайність основної частини ГЦРП, ц/га					
Вологість врожаю, %						Вологість врожаю, %					
Урожайність основної частини ГЦРП за стандартом вологості, ц/га						Урожайність основної частини ГЦРП за стандартом вологості, ц/га					
Збір побічної частини ГЦРП, кг						Збір побічної частини ГЦРП, кг					
Збір побічної частини ГЦРП з 1 га, ц						Збір побічної частини ГЦРП з 1 га, ц					

5. Спостереження і обліки умов навколишнього середовища**5.1. Погодні умови**

Показники		Місяці											
		січень				лютий				березень			
		1	2	3		1	2	3		1	2	3	
1. Опади, мм	середні багаторічні												
	за 20__ рік												
2. Температура повітря, С°	середні багаторічні												
	за 20__ рік												
3. Сніговий покрив, см	середні багаторічні												
	за 20__ рік												
4.	середні багаторічні												
	за 20__ рік												
5.	середні багаторічні												
	за 20__ рік												
6.	середні багаторічні												
	за 20__ рік												
7.	середні багаторічні												
	за 20__ рік												

Рекомендована література для ведення «Журналу спостережень і обліків у польовому досліді із сільськогосподарськими культурами»

1. Вавилов П. П., Гриценко В.В., Кузнецов В.С. / Практикум по растениеводству. - М.: Колос, 1983. - 352с.
2. Гудзь В.П. та ін. Тлумачний словник із землеробства. - К.: Аграрна наука, 2005. - 220с.
3. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта. - М.: Агропромиздат, 1985. - 351с.
4. Єгоршин О.О., Лісовий М.В. Математичне планування польових дослідів та статистична обробка експериментальних даних. - Харків, 2005. - 193с.
5. Макрушин М.М. Насіннезнавство польових культур: Навчальний посібник для аграрних вузів. - К.: Урожай, 1994. - 208 с.
6. Макрушин М.М., Созінов О.О., Макрушина Є.Н., Созінов І.О. Підручник для аграрних вузів. Генетика сільськогосподарських рослин. - К.: Урожай, 1996,-319с.
7. Мойсейченко В.Ф., Єщенко В.О. Основи наукових досліджень в агрономії. - К.: Вища шк., 1994 - 335с.
8. Планирования и обработка данных сельскохозяйственного эксперимента. - Ч. 1. Принципы построения схем сельскохозяйственного эксперимента с анализом их качества / Сост.: А.А. Егоршин. - Вильнюс: МСХ Лит. ССР. - 1979.
9. Планирование и обработка данных сельскохозяйственного эксперимента. -Ч. 2. Оценка качества различных схем в реальных условиях полевого опыта. /Сост.: А.А. Егоршин. - Вильнюс: МСХ Лит. ССР. - 1979.
10. Проведение многофакторных опытов с удобрениями и математический анализ их результатов: Методические указания / Сост.: В.Н. Перегудов, Т.Н. Иванова, Т.К. Егорова и др.-М.: ВАСХНИЛ, ВИУА, - 1976.
11. Финни Д. Введение в теорию планирования экспериментов; Пер. с англ. -М.: Наука, 1970.-287с.
12. Хикс Ч. Основные принципы планирования эксперимента. - М.: Мир, 1967.

**Коваленко Ігор Миколайович
Жатов Олексій Гнатович
Кожушко Неля Семенівна
Харченко Олег Васильович
Подгасцький Анатолій Адамович
Троценко Володимир Іванович
Оничко Віктор Іванович
Масик Ігор Миколайович**

**Програма виробничої практики і методичні вказівки до написання звіту та
ведення щоденника студентами факультету агротехнологій та
природокористування**

Редакційно-видавничий відділ Сумського національного аграрного
університету, м. Суми, вул. Г. Кондратьєва, 160.

Підписано до друку: _____ 2016 р. Формат А5: Гарнітура Times New Roman

Тираж: _____ примірників Замовлення _____ Ум. друк. арк. _____
